

Лицар УПА

Коли весною 1921 року в сім'ї Федора Антоновича та Наталки Ничипорівни Кролів із с. Великі Селища появився на світ син Божий Іван, то ніхто не міг подумати, що народився єдиний в Людвипільському районі лицар УПА (так називали вояків УПА, які були нагороджені найвищою відзнакою — золотим, срібним чи бронзовим хрестом).

Нагороду одержує брат Івана Кроля Антон.

Іванко ріс допитливим і розумним хлопцем, особливо захоплювався книгами, читав їх вдень і вночі при каганці. Федір Антонович, бачачи такий потяг сина до науки, віддав його до польської школи, незважаючи на те, що хлопчина був його опорою в господарстві, як-не-як, а 13 гектарів поля потрібно було доглядати. Наука давалась Іванові легко, тому і був найкращим учнем та улюбленцем учителів. Після закінчення семи класів далі вчитися не пішов: статки не дозволяли. У той час польський уряд робив усе, щоб зробити українців неписьменними, і таких у Західній Україні в 1939 році було близько сімдесяти відсотків дорослого населення.

Юнак стає членом української молодіжної організації, якою керував сусід Воловодік Адам, майбутня права рука отамана Тараса Бульби-Боровця, що уже був національно сформованою людиною. Однак, коли у вересні 1939 року в Людвипіль прийшли більшовики, Іван повірив у їхню казку про світле майбутнє і став першим комсомольцем в районі. Його відправляють на тримісячні курси вчителів, після яких працює вчителем початкових класів спочатку у Колодязному, а потім у Глибочку. Невдовзі молодий педагог розуміє: на зміну одному гнобителю прийшов інший, ще страшніший. Почались репресії проти свідомої молоді і справжніх господарів-хліборобів. Їх у люті морози разом із дітьми почали вивозити до Сибіру, особливо переслідували лісників. Іван розчарувався у новій владі і в 1941 році покинув вчителювання, став членом куреня патріотів «Українське національне відродження», де командиром був той же Воловодік Адам (псевдо «Габ»), який таборувався у польських колишніх казармах у урочищі «Кощари».

Керівники націоналістичних політичних сил України на початку Другої світової війни сподівалися на сприян-

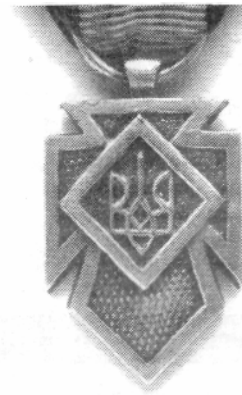
ня німецької влади у звільненні України від більшовиків та становленні незалежної держави. Так думав і Тарас Бульба-Боровець, тому і дав вказівку всім сформованим ще до війни повстанським загонам маскуватися під українську поліцію. Так у Людвиполі з'явилась українська поліція і комендантом призначили Івана Кроля. Німці справді спершу лояльно ставилися і до української поліції, і до формування на наших теренах бойових «Поліської Січі», маючи на меті використувати їх у своїх інтересах. Однак через небажання української поліції виконувати вказівки німців, особливо в питанні знищення євреїв, у кінці 1941 року поміняли лояльність на репресії. У зв'язку із ворожими діями німецької окупаційної влади, яка репресувала та фізично знищувала не лише членів ОУН, але й мирне населення, надійшла вказівка перейти в підпілля. У Людвиполі не встигли це зробити, тому 18 членів української поліції на чолі з комендантом весною 1942 року були заарештовані і відправлені в Рівненську тюрму. Залишається загадкою, як через рік вдалося Воловодіку Адаму добитися переводу хлопців у Шубківський концтабір, де умови утримання в'язнів були не такі жорстокі. І тільки через півроку, знову ж таки завдяки Адаму Воловодіку, їх переводять у Бабин на службу в поліцію. Помили, одягли, дали зброю, а на ранок всі 18 були вдома у новенькій формі та озброєні. З дому гуртом і пішли в УПА. З вересня 1943 Іван Кроль переходить на нелегальне становище і призначається провідником Костопільського надрайону, членом Крайового Проводу, організаційним референтом проводу «Одеса». Його повстанський псевдо — «Чорнота», «Зінько», «Клим».

Коли на зміну брунатній орді насунулась червона — чисьельніша, бруталніша й нещадніша, дика у своїй ненависті до всього світлого і чистого, до всього чужого й водночас байдужа до свого, навіть до життя, — Іван з побратимами переходить у глибоке підпілля. НКВС — МВС — МДБ розв'язали на «звільнених» теренах Західної України таку криваву вакханалію, що навіть радянській прокуратурі ставало моторошно вивчати діяльність півтори сотні спецгруп МДБ, які діяли під виглядом УПА. Саме проти них вів боротьбу Іван Кроль та його однодумці.

Іван був гарний на вроду, високий, статний, і не одна дівчина сохла за його голубими очима, а приворожила зв'язкова УПА Марія (на жаль, ні псевда, ні прізвища брат Антон не пам'ятає) із с. Городище. Як кажуть, війна війною, а кохання не питає і не чекає. Позналились у 1944 році, а в 1946 на радість чи на горе народився у них син Богданчик.

Начальник людвипільського відділення гдр будикін щотижня викликав батька Івана, Федора Антоновича, та умовляв напоумити сина з'явитися з повинною. І якщо б найвищий чин на Людвипільщині на суді покаявся, то Кудикіну можна було б чекати ордена. Та Іван на це не зважав і казав, що присяга народу України для нього понад усе. Коли Кудикін зрозумів марність своїх зусиль, то в 1949 році сім'ю Кролів — батька, сестру Олександру, брата Антона — вислали на довічне поселення у Хабаровський край. Від непосильної праці батько знайшов останній спочинок на чужині, а брат Антон після 13 років у 1962 повернувся у Великі Селища.

Іван Федорович Кроль з дружиною в 1952 році прийшов до сестри Надії (її не виселили, оскільки вона ви-

йшла заміж і змінила прізвище), сказавши: «Бережи мого сина, а ми йдемо, самі не знаємо куди». Більше їх ніхто не бачив і нічого про них не чув. Антон Федорович припускає, що Іван міг податися в Канаду, адже на той час уже давно там жив ді-дів брат. Та й татові в Хабаровський край прийшов переказ на суму в 500 рублів, проте без зворотної адреси. У В. Селища теж у 1962-му надійшло 500 доларів, яких, правда, ніхто не отримав. Можна лише здогадуватися, хто

хвилювався за долю родини.

Гірка доля дісталася і малому Богдану. До 1949 року виховувався в родині діда, татового батька. Якщо це можна, звичайно, назвати вихованням, тому що кадебісти дуже швидко дізналися про його існування і безперервно розшукували. Богданчика весь час ховали, і, як розповідає Антон Федорович, він був страшенно заляканий, тільки чув надворі якийсь шум, то одразу ж ліз під ліжко у схованку. Коли сім'ю Кролів репресували, Богдана забрали родичі, ховали його то в Губкові, то в Клецькій, то в Хмельівці. Це переховування тривало три роки. Коли хлопчику виповнилося шість, секретар селищної ради Антонюк Олександр, патріот і чесна людина, порадив відвезти малюга в Березне на людне місце і покинути, щоб його знайшли. Він пояснив родичам: якщо дитину знайдуть кадебісти, то хлопчик як син ворога народу потрапить в колонію і доля його буде незавидною. Так і зробили. Попросили знайому, заплативши їй частиною свинячої тушки, і вона відвезла Богданчика у Березне, напоумивши називати себе Володею. Вже до кінця дня Володя-Богдан сидів у міліції і розказав, що його звать Володя і що він родом із Великих Селищ. Міліція привезла хлопчину в Соснове у селищну раду. На очній ставці секретар сказав, що хлопець не місцевий і все вигадує. Малога забрали в Березне і, щоб не морочити собі голови, віддали в дитячий будинок. З того часу його сліди загубилися.

Антон Федорович розповідає, що його наймолодша дочка Аня довгий час розшукувала Богдана по всіх службах і років 15 тому їй прийшла відповідь із Тернополя: Володимир Мельник (таке тепер у нього прізвище) проживає в Києві за такою-то адресою, такий-то телефон, працює зварювальником. Аня як на крилах полетіла в Київ, зателефонувала з вокзалу. Жінка, яка взяла слухавку, призначила зустріч на вокзалі. Приїхавши, вона повідомила, що Володя зараз працює на Півночі і що не хоче спілкуватися із колишньою родиною, мовляв, він колись не був потрібен їм, а тепер вони йому не потрібні. Ось така сумна історія.

Для Івана Кроля і його побратимів було одне спільне — жертвеною любов'ю до України. Саме вона піднімала їх на подвиги й страждання, саме вона вела їх крізь біль і кров, через втрати й розчарування до надії та звитяг.

У серпні на адресу місцевої влади надійшло повідомлення від Координаційної ради із вшанування пам'яті нагороджених лицарів ОУН та УПА про те, що згідно з наказом ч.1-52 від 20.06.1952 р. Кроль Іван Федорович нагороджений найвищою відзнакою УПА — срібним хрестом і що рада розшукує родичів для вручення відзнаки. Коли я сказав Антону Федоровичу про цю новину, то побачив гірку посмішку і почув: «Хоч пізно, але згадали героя!». І скупа чоловіча сльоза побігла по щоці.

Леонід ВАВРИК,
сміт Соснове.